

Bevezető

A tanulmány célja, hogy nemzetközi összehasonlító elemzést készítsen az infokommunikáció kormányzati irányításának tapasztalatairól. Arról, hogy a korábban soha sem tapasztalt sebességű műszaki fejlődés hogyan változtatta meg a kormányzati intézmények munkáját, mi jellemzi a 21. századi államigazgatásnak a lakossághoz és a vállalati szférához fűződő kapcsolatrendszerét. Az elkészített kötet hét országtanulmányt tartalmaz, amelyekben - természetesen az elérhető és feldolgozható információk függvényében különböző mélységben – az alábbi kérdésekre kerestük a választ:

- Az információs társadalom állami irányításának, szabályozásának jelenleg melyek a legfontosabb intézményei, mire terjed ki a hatáskörük, és hogyan kapcsolódnak egymáshoz?
- Mely állami feladatok ellátásához szükséges új intézmények felállítása?
- Hogyan gondoskodnak arról, hogy az állami intézmények dolgozói képesek legyenek beilleszkedni az e-gazdaság, e-kormányzat környezetébe?
- Hogyan épül ki a közigazgatás és az állampolgárok elektronikus kapcsolatrendszere, és az milyen hatásokkal működik?
- Miképpen valósulnak meg az azonosítási, hitelesítési és bizalmi követelmények a hatósági ügyek online intézésében?
- Hogyan változik az állampolgár és a kormányzat kapcsolata az információs társadalomban?
- Mit tesznek az egyes kormányok annak érdekében, hogy az információs társadalom fejlődéséhez szükséges tudást az állampolgárok minél szélesebb köre megszerezhesse?
- Miképpen segítik elő azt, hogy az információs társadalomhoz való csatlakozás technikai feltételei minden polgár számára rendelkezésre álljanak?
- Milyen technikáik vannak arra, hogy a hagyományos társadalom keretei között hátrányos helyzetre kárhóztatott társadalmi rétegek, valamint régiók az információs társadalom kibontakozása révén felzárkózhassanak?
- Mit tesz a kormány az élethosszig tartó tanulás biztosítása érdekében?
- Az állami költségvetésből mennyit, és milyen programokhoz kapcsolódva költenek az információs társadalom fejlesztésére?
- Hogyan módosul a vállalkozásösztönzés intézményrendszere, és miképpen változnak a támogatások formái?
- Milyen speciális támogatásokkal segítik a mikro-, kis- és középvállalkozók bekapcsolódását az információs társadalomba?
- Miképpen teremti meg, és milyen intézmények segítségével valósítja meg az állam az e-kereskedelem kibontakozásához szükséges biztonsági feltételeket?
- Milyen formában segítik elő az egyes országokban a távmunka terjedését?
- Milyen speciális támogatásokat adnak az infokommunikációs szféra vállalkozói számára?
- Hogyan hat az információs társadalom kibontakozása a K+F tevékenység kormányzati támogatására?

Vezetői összefoglaló, következtetések

A tanulmány keretében négy EU-tagország (Németország, Hollandia, Írország és az Egyesült Királyság), illetve három középkelet-európai ország (Szlovénia, Cseh Köztársaság és Lengyelország) esetében kíséreljük meg felvázolni az infokommunikáció kormányzati irányításának főbb sajátosságait. Az országelemzések összevetése alapján megállapíthatjuk, hogy a nemzeti sajátosságok, egyedi megoldások mellett rendkívül sok hasonlóságot fedezhetünk fel a vizsgált országok infokommunikációs stratégiájában. Mind az EU-tagállamok, mind a tagjelölt országok nemzeti programjaiban természetesen visszatükröződnek a közösségi direktívák, de – Szlovénia kivételével – sehol sem találkoztunk azok teljeskörű átvételével. *Valamennyi vizsgált országunk vonatkozásában* az EU irányelveknek a programok szövegezésében érezhető és a kitűzött célok meghatározása terén tapasztalható áthallásán túlmenően a hasonlóságok a következő csomópontok köré csoportosíthatóak:

- *Az infokommunikációs szolgáltatások nyújtása, a fejlesztések végrehajtása piaci alapon történik, az állami és a magánszféra gazdasági együttműködésén alapul, ugyanakkor az állam tulajdonosi szerepe (egészen a legutóbbi időkig Szlovénia kivételével) marginális;*
- Másrészt viszont az információs társadalom építése *erős állami irányítás és kontroll* mellett folyik valamennyi vizsgált országban. Ez elsősorban
  - ❑ a nemzetközi versenyben való helytállás fontosságával,
  - ❑ az egyes társadalmi csoportok leszakadása megakadályozására, a társadalmi igazságosság érvényre juttatására irányuló törekvésekkel,
  - ❑ az IKT fejlődésében rejlő előnyöknek a vállalatok mind szélesebb körére történő kiterjesztésével, valamint
  - ❑ a biztonság és a bizalom fenntartásával magyarázható.
- *Az IKT legfontosabb vásárlója és tartalomszolgáltatója az állam, mégpedig a közigazgatás gépezetét, a lakosságnak, a gazdálkodó és társadalmi szervezetek nyújtott szolgáltatásait a kor követelményeihez igazítva átszervező állam.*
- Az IKT széles körű elterjesztésének *kiemelten fontos, következképpen államilag igen változatos formában támogatott területe* mindenütt az *oktatás, a szakképzés és a továbbképzés, az élethosszig tartó tanulás.*
- A lakoságinak nyújtott szolgáltatások közül *a közigazgatás modernizálása, az ügyfél/állampolgár központú elektronikus kormányzás kiépítése* élvez prioritást.

Az információs társadalom kormányzati irányításával kapcsolatos lépések között szép számmal vannak olyanok is, amelyek a gazdasági fejlettség függvényében kerülnek

napirendre. Ezek megtételére ösztönző körülmények a tagjelölt országokban természetesen később érnek be, mint a tagországokban. Az e-gazdaságnak az az igen fontos sajátossága azonban, hogy képes segíteni a fejlődésbeli szakadékok áthidalásában, érződik abban a tényben, hogy a tagjelölt országok lépései nem akkora időeltolódással követték a tagállamokéit, mint, amekkorára hagyományos gazdasági szemlélettel következtetni lehetett volna.

- Az IKT fejlődésével kapcsolatos *átfogó koncepciók, tervek és víziók* kidolgozására, az ezek alapján készült stratégiai tervek elfogadására a tagállamokban az 1996 és 1999 közötti időszakban került sor, míg a tagjelölt országokban a kezdeti kissé bátortalan kezdeményezéseket követően a 2000. esztendő jelentette a fordulópontot ezen a téren.
- A tagállamokban az évtized utolsó évében, a tagjelölt országokban 2000-2001-ben születtek meg a biztonságos e-gazdaság fejlődésének jogi hátterét biztosító ún. *cyber törvények*.
- A tagállamokban az előző évtized végére kiépültek a nagyteljesítményű *gerincvezetékek, üzembe lépett az európai kormányzati intézményeket összekötő gerincvezeték, a TESTA*, míg a tagjelölt országokban most van folyamatban a szélessávú kommunikáció infrastruktúrájának kiépítése.

Vannak olyan momentumok, amelyek egyelőre csak a tagországokra jellemzőek, a tagjelöltek ma még csak foglalkoznak a megvalósítás gondolatával, esetleg pilot projektek keretében már próbálkoznak.

- A tagállamokban *vállalkozásösztönzés* hagyományos eszközszerét az IKT mind fejlettebb formái igénybevételének támogatása veszi át, (kedvezményes hitelek, adóvisszatérítés az eszközök vásárlóinak, kedvezményes vagy ingyenes szolgáltatások, Interneten elérhető tanácsadás, a világháló igénybevételével nyújtott kollektív marketing stb.)
- Ugyanez jellemző az állam *K+F támogató stratégiájára* is, vagyis a kutatóhelyek IKT eszköz-vásárlását és a szolgáltatások elérését támogatják.
- Külön *állami preferenciákat élveznek* az IKT vertikum különböző pontjain tevékenykedő *kis- és középvállalatok*, a tudományos kutatóktól, az alkalmazás szolgáltatókon, üzemeltetőkön, tanácsadókon át a tartalomszolgáltatókig.
- Az állam vállalja fel az *elektronikus kereskedelem* ösztönzését, széles körű elterjedéséhez elengedhetetlenül szükséges biztonsági rendszer kiépítését, e-piacterek üzemeltetését

Abban is számottevő hasonlóság figyelhető meg, hogy milyen ideológiák mentén igyekeznek az egyes kormányok „levezényelni” az információs társadalomba történő átmenetet. Manapság a *legfontosabb motívum az utolérés*, az élre törés, a lemaradástól való félelem, vagyis a fejlett országok az IKT terén jelenleg élenjáró

USA versenyelőnyét igyekeznek behozni, a feltörekvők pedig a mielőbbi felzárkózást tűzték ki célul.

Napjainkban valamennyi vizsgált országban a *társadalmi esélyegyenlőség* megteremtése a kormányok legfőbb deklarált célja, s ezt elsősorban az oktatás korszerűsítése, a *számítógépes alapképzés* minden egyes állampolgár számára történő biztosítása révén kívánják megvalósítani. Ha minél több kiművelt emberfő állítható csatasorba, s a lehető legmodernebb technikai színvonal jellemzi az IKT szolgáltatásokat, az ország versenyképessége javulni, s ezáltal a társadalmi jólét is növekedni fog.

Figyelemreméltóan tanulságos az a *kommunikációs stratégia*, amely az egyes kormányokra jellemző. A legtöbb országban maga a miniszterelnök, néhányban a kormány valamely másika, a lakosság körében népszerű tagja az információs társadalom legfőbb kommunikátora.

A *Miniszterelnöki Hivatal* (vagy az annak megfelelő kormány szerv) valamennyi országban fontos szerepet tölt be a stratégia megfogalmazásában, a fejlesztési célok kitűzésében és az egyes szaktárcák IKT-vel kapcsolatos tevékenysége koordinálásában. Ebben a munkájában konzultatív szervezetek, szakértőcsoportok, tárcaközi bizottságok segítik. A nemzetközi szervezeteknek küldendő jelentések, az ország infokommunikációs szektora fejlettségét nemzetközi összehasonlításban vizsgáló tanulmányok elkészítése, vagy független szakértőkkel történő elkészíttetése is általában a miniszterelnöki hivatalok hatáskörébe tartozik.

Ettől eltekintve az *infokommunikáció kormányzati irányítási szervezete* országonként különböző; egységes példa nincs. A szervezeti megoldás az adott országok hagyományos államigazgatási-államszervezési gyakorlatától függ.

A vizsgált országok közül egyedül Szlovéniában van önálló minisztériuma az információs társadalom fejlesztésének. Az Egyesült Királyságban és Írországban a Miniszterelnöki Hivatal égisze alatt működő önálló kormánybizottság, Németországban és Hollandiában a Belügyminisztérium egy elkülönített részlege, a Cseh Köztársaságban egy tárcanélküli miniszter által vezetett intézmény, a Közszolgálati Információs Rendszerek Hivatala (UVIS) felelős az információs társadalom kormányzati programjai kidolgozásáért és megvalósításáért. Lengyelországban több minisztérium és bizottság is foglalkozik a témával, munkájukat a negyedévente üléselő Információs Társadalom Fórum koordinálja.

Találkoztunk olyan jelenségekkel, célokkal és eszközökkel, amelyek ugyan nem az összes, de több vizsgált ország esetében előfordultak. Ezek közül külön kiemelnénk azt az EU által szorgalmazott és Franciaországban¹, valamint az Egyesült Királyságban igen népszerű infokommunikációs támogatási módszert, amelynek szerves részét képezi a „*visszacsatolás*”. Az EU-tól – és ehhez kapcsolódóan – államtól támogatásban részesülő vállalat vagy szervezet köteles közkinccsé tenni a

---

¹ Somogyi Dorottya: Nemzetközi tapasztalatok az információs társadalom kormányzati irányításában - Franciaország

támogatás révén elért eredményeit, lényegében ezzel honorálja, „fizeti vissza” a neki nyújtott támogatást.

Mivel magyar szempontból fontos tanulságokkal szolgálna, további tanulmányozást érdemelne bizonyos országok, például az Egyesült Királyság és Szlovénia kormányzati portálja, csakúgy mint a Cseh Köztársaság e-kereskedelem támogatási politikája, amelynek lényege, hogy a vállalkozókat államilag finanszírozott e-piacterek létesítésével igyekeznek a kereskedelem modern formáihoz szoktatni. Magyar vonatkozású következtetések levonása végett ugyancsak érdekes lenne a britek kormányzati szervei beszerzését lebonyolító intézménye, az Office of Government Commerce (OGC) tevékenységének bemutatása.